

vonásával mégis nyugodt derűt áraszt szét. Körútra indul a hatalmas fejedelem, a kit bánt

..... a világ szeme,
Mely mindenünnen rá tapad,
A bámulat, a hír szele,
A merre útján elhalad.»

Mindenütt fénynyel, pompával fogadják, pedig ő irtózik attól. Utjában látva az egyszerű, kevés igényű nép boldogságát, a kis erdőszlak nyugodt, családi otthonát, s a kukoricza esősz igazi megelégedettségét: magába mélyed s fáj szívének, hogy ő ettől az ártatlan, boldog élettől örökre el van zárva. S várja halálát, mert akkor

»Ha az idő, enyészet, a halál
Diadalútján minden elvegyül:
Hamvában is majd akkor egyesül
A kukoricza esősz és a — király« . . .

„Ábel és Aranká“-nak — második elbeszélésének — tárgyát a becsületes embernek, a hű szerelmesnek erős próbája képezi. Mese 3 részben. A szép hercegleány játszi fondorkodásai, kristálytisza lelke, nemes gondolkodása, szíve titkos öröme: hogy egy igazi férjet kap, kedvesen van megrajzolva. Meseszövése is érdekes, a vége csattan; egyedül a hamis kártya vetése nem népies motívum.

Utolsó két elbeszélése: „Alfréd regénye“ és a „Találkozások“, mint elbeszélő irodalmi egész, nem sokat ér. De lírai szépségekben mindkettő gazdag. A „Találkozások“-ban drámai elem is van (Örvényi lelkiismereti furdalása, kétsége és saját akaratán kívül gyilkossá léte), a mi meghatóvá teszi a történetet, de az egész kissé túlrealisztikus, nem elég összhangzatos. Az érzéki szenvedélyt, a velőnek és idegrendszernek túlságos mozgékonyt látjuk Vajda ezen két utóbbi elbeszélésének hőseiben. A költő phantasiájának az érzékiség irányában való rendkívüli működése teremtette ezen alakokat.

Általában Vajda sokkal gyengébb elbeszélő, mint lírikus. De határozott költői egyéniség s daczára, hogy a rythmus és forma ellen sokszor vét, méltán megérdemli, hogy költeményeit olvassuk s velük foglalkozunk.

Ravasz Árpád.

Különfélek.

Megjegyzések Veress Ignác bírálataira.

Veress Ignácznak a Tüzetes Magyar Nyelvtanról az Erdélyi Múzeum f. évi márcziusi füzetében közölt bírálataira csak egy-két rövid megjegyzést akarok tenni. Nagyon meglepett Veresnek az az eljárása, hogy az egész nyelvtanért Simonyit teszi felelőssé (mint bírálata elején

nyíltan mondja); az ő nevével idézi, a mit én írtam, s őt hibáztatja az én nézeteimért. Igaz ugyan, hogy sokkal tartozom Simonyinak, mint tanáromnak, s azóta is vezető mesteremnek, ebből azonban nem következik, hogy az én munkáimért, különösen ha hibáztatandó van bennük, egyenesen őt lehessen felelősségre vonni. Mindenesetre sajátos fogalma lehet Veressnek a szerzői jogról és felelősségről, midőn ütni akarja Simonyit másnak a munkájáért is. Pedig világosan láthatta a hangtan külön czímlapján, valamint a bevezető cikk utolsó jegyzetében, hogy a hangtan az én munkám; természetes tehát, hogy el is vállalom érte a felelősséget minden elfogulatlan, vagy akár elfogult bírálattal szemben is. Ez a különös eljárás ép Veress I. részéről lepett meg, a ki a saját nevével kiadott gimnáziumi értesítőért sietett a meg nem nevezett szerzőre hárítani a felelősséget, mihelyt támadásban részesült (L. Nyelvőr, XXV: 80.) Egyes kifogásaira nem szükséges felelnem; csak annyit jegyzek meg, hogy a német nyelvészetet ma már nem szokás Grimm nyelvtanából tanulni s mi sem onnan tanultuk az *ë* hang jelölését. E jelölésmódnak nagyon egyszerű a története. Midőn a Nyelvőr egységes és pontos írásmódot akart a népnyelvhagyományok számára megállapítani, Szarvas Gáborral megbeszéltük a követendő eljárást, s ekkor állapotunk meg az *e* helyett az *ë* jelben, főleg azért, mivel így a különbség az *e* és *ë* között szembetűnőbb s e mellett elkerülhető az a baj is, hogy az *e*-ről az az egy pont nyomtatás közben néha letörik. A népnyelvi közleményekre vonatkozó megállapodásainkat a Nyelvőr 1885-iki évfolyamában közöltem (310. l.) s a következő 1886-iki évfolyamtól kezdve a Nyelvőr állandóan használja az *ë* jelet, s azóta nyelvészeink is majdnem kivétel nélkül elfogadták.

Debreczen, 1896. április 8-án.

Balassa József.

— **A kolozsvári nyomdászat történetéről** egy remek díszmunka jelent meg, írta Ferenczi Zoltán, kiadta a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara, nyomtatta Ajtai K. Albert (nagy 8-adr. 118 l.). Az író nagy elismerés illeti a beltartalom jelességeért, mely a Heltai nyomda időszakától, 1550-től napjainkig tudományosan és szakavatottan ismerteti a Kolozsvárt működött és máig is fenálló különféle nyomdák történetét, működését, nevezetesebb termékeit (czímképekkel is illusztrálva); a kiadókat magasztalja és a kolozsvári nyomdászat mai fejlettségét meglepően mutatja be a remek kiállítás, a mely dicsőségére válhatnak a legelső fővárosi nyomdának is. E feltűnő szép díszmunka fennen dicséri íróját, kiadóját és kiállítóját egyaránt.

— **Ferencz József** unitárius püspök, lelkészi és tanári működése 40 évi jubileumának emlékére Boros György szerkesztésében díszes emlékkönyv jelent meg (Kolozsvárt, 1895. 8° 75 l.), a mely az ünnepelt arcképét, az 1895. aug. 15-én Bölönben lefolyt szép ünnepelés mozzanatait, az üdvözlő beszédeket, verseket, az ünnepelt költői lendületű szép válaszait, életrajzát stb. tartalmazza. Kedves emlék és Erdély legújabb kora culturtörténetéhez gazdag adalékok tára a kegyelet eme szép emlékkönyve.

— **A nagyszebeni állami főgymnasium történelme** megjelent dr. Boros Gábor tanár tollából. Nemcsak a mostani főgymnasium története ez; de előzményül elmondja mindazt, a mit Nagy-Szeben iskola-ügyéről a források a legrégibb időtől, a XIII. századtól fogva fentartottak. Ismerteti a régi cath., majd a protestáns iskolákat, a jezsuiták tanintézetét s végül a legújabb állami főgymnasiumot. Így munkája nagyobb szabású iskolatörténeté nőtte ki magát, a mely ismerteti a különböző tanterveket, adja a tanárok névsorát 1692-től, végül a tanulókét 1780-tól egészen 1895-ig.

— **A gr. Zichy-expedicióról Münchenben** Wuttke Károly festőművész (a ki Tifliszben az expedícióhoz csatlakozott és együtt járta be azzal Közép-Ázsiát, Dagesztánt, Georgiát, Mingréliát) érdekes felolvasást tartott az Alpen-Verein-ban, bemutatván festménygyűjteményét is, melyet az expedíció útjáról készített. A képek előzetesen már ki voltak állítva a müncheni Kunstverein csarnokában és a müncheniek általános elragadtatással nézték a szép exotikus képeket. Valóban remek képeket készített Tifliszről, Bakuról, a teke-turkomán sivatagról, Bokharáról, az emir keriméi palotájáról, Szamarkand gazdag színpompájú látképeiről, Dagesztán hegyvidékéről, Hunib sziklaváráról, Shamyk házáról, a Kara-Kojszu sziklaszorulatójáról, a Kaspi-tengerről, Borszom gyönyörű fürdőjéről, Batum híres tengeri kikötőjéről, Trapezuntról, a gruzi hadi útról, a cserkeszekről stb, melyek egy része a mi országos kiállításunkon is látható lesz Zichy Jenő gróf kiállítása keretében.

— **Görgei Arthur 1848—49-ben** cz. alatt, mint »a történelmi kritika eredményeinek rövid összefoglalása«, egy igen érdekes könyv jelent meg Elemér Oszkár (bizonyára álnévű író) tollából a Franklin-társulatnál. (8-adrét, 112 l. Ára 1 firt.) A történelmi kritika által immár megdőntött ama vádnak alaptalanságát, sőt képtelenségét akarja e munka röviden összefoglalva, a lehető legszélesebb kör előtt megismertetni, mintha Görgei Arthur áruló lett volna, s a szabadságharcz bukását ő idézte volna elő. E czélből rövid tömör vonásokban apró fejezetekben összegezi a szabadságharcz történetét s abban főképp a Görgei szereplését és Kossuthal való viszonyát s kimutatja, hogy Görgei a kormánytól mennyi hibás és katonailag absurd rendeleteket, dispositiókat kapott; hogy a váci proclamatio nem hazaárulás, hanem a feldunai hedsereg szétfutlása megakadályozására szerkesztett nyilatkozat volt. Leírja főbb vonásaiban a híres téli hadjáratot, mely a hadi történet egyik legfényesebb lapja, melyet a tiszt iskolákban máig is tanítanak. Elmondja, miért nem foghatta el Görgei Schlieket? Jellemzi Dembinski fővezérségét, a kápolnai csatát. Elmondja, hogy miért nem lövette föbe Kossuth Görgeit? Vázolja Vetter fővezérségét, Komárom felmentését, a komáromi proclamatiót, melyben Görgei a detronisatiót kényszerűségből elfogadta, bár abba előlegesen bele nem egyezett. Budavár bevétele, a békepárt tervei; ápr. 14. története; az orosz interventio; Görgei hadügyminisztersége; megsebesülése; az orosz előnyomulás; debreczeni csata; temesvári csata; Görgei dictatorsága; fegyverletétele vannak még elmondva fejezetenként, dióhéjban nagy, tömör vonásokkal, mondhatni igazi drámai jellemzéssel, melyből szabadságharcunk képe igen élénken, markansúl domborodik ki előttünk. Az egészből

egy nagy történelmi tanúlság domborodik ki: Görgei ártatlansága az őt sujtott hazaárulás vádjában s a paritás eszméje Magyarország és Ausztria között, mely 1867-ben a királyt és legjobbjainkat a kiegyezésre vezette.

— **Gr. Zichy Jenő** két kaukázusi útjáról érdekes előadást tartott az Erdélyi Kárpát-Egyet poszsonymegyei szakosztálya márcziusban tartott ülésén. — Az expedíció és második útja alkalmával gyűjtött nagybeesű néprajzi és régészeti gyűjteményét ápr. 3. kelt alapító levelével az országnak ajánlotta fel a Nemzeti Múzeumban létesítendő »Kaukázusi osztály« alapjául. — A gazdag gyűjteményért (melyet a milleniumi kiállításon fog bemutatni) a közoktatási minister mondott levélben hálás köszönetet.

— **Milleniumi ünnepek Kolozsvárt.** Az egyetemi tanács elhatározta, hogy május 31-én egyetemi milleniumi ünnepet rendez a városi Redoute-ban az ifjúság és a nagy közönség részvételével, melyen először mutatja be az egyetemi díszjelvényeket s a pedellusok XVII. sz. mintára készülő díszruháit. Az ünnep programja: 1. Szózat, éneklék az ifjúsági dalkörök. 2. Rectori megnyitó. 3. Emlékbeszéd, tartja Szádeczky Lajos, a magyar történelem tanára. 4. A díszdoktorok kihirdetése a karok részéről. 5. Óda, szavalja egy egyet. hallgató. 6. Himnusz. — Az egyetemi ifjúság külön is szándékozik milleniumi ünnepeket rendezni, összekötve Erdély legkiválóbb történeti és irodalmi alakjainak emlékezete megünneplésével (Martinuzzi György, Bethlen Gábor, Kemény Zsigmond stb.) — Kolozsvármegye Kolozsvár sz. k. városa május 17-én tart milleniumi díszgyűlést, melyen az emlékbeszédet dr. Márki Sándor szakosztályunk alelnöke, t. városi tanácsos tartja. Ezen az ünnepen pályadíjakat is fognak kitűzni a Kolozsvárt vagy kolozsvári íróktól megjelenő legjelesebb tud. munkákra. — Kolozsvármegye is tart milleniumi díszgyűlést, melyen a vármegye történetét gr. Lázár István alispán fogja méltatni emlékbeszédében. — A Mátyás-szobor alapkövetétele szept. folyamán az orsz. milleniumi ünnepek közé van felvéve.

— **Milleniumi tisz. doktorok** választását határozták el a kolozsvári egyetem karai (az orvosi karon kívül). A bölcsezet-, nyelv- és történettud. kar választottjai: gr. Esterházy János műtörténetirő, Müller Frigyes n.-szebeni ev. püspök, műtörténetirő, Szilády Áron akad. r. tag, irodalomtörténetirő, Thaly Kálmán akad. r. tag, történetirő, Zsilinszky Mihály államtitkár, akad. tag, történetirő. A jogi kar a politikusok közül Hegedűs Sándort és gr. Apponyi Albertet választotta meg t. doktorokul többekkel együtt a szaktudósok és bírák köréből.

Szakosztályi Értesítő.

Szakosztályunk folyó hó 11-én havi ülést tartott dr. Finály Henrik elnöklete alatt.

Dr. Márki Sándor alelnök tartott érdekes felolvasást »A Rímes krónika és a honfoglalás« czím alatt.

A titkár új tagul bejelenti Kunecz Elek tankerületi igazgató urat Kolozsvárt (ajánlotta Moldován Gergely vál. tag).